

erroribus purgavit, evolvit ac perfecit. Ejus igitur philosophia eadem est cum philosophia D. Thomæ quamvis minus completa seu minus explicita et diffusa quam hujus, atque idcirco inutile erit ejus doctrinam philosophicam hic sigillatim exponere, cum eadem sit quoad præcipua capita cum ea, quæ in hoc nostro opere continentur. Itaque, ut ejus idea habeatur, præter ea, quæ in nostro opere continentur, sufficiet præ oculis habere sequentia:

1.º Quoad originem cognitionis intellectualis et idearum, D. Augustinus minorem influxum concedere videtur sensibus et cognitioni sensili quam D. Thomas.

2.º Quoniam, S. Augustini ætate, veteres scholæ academicæ et scepticæ adhuc vigeabant, in ejus operibus inveniuntur plurima argumenta et rationes ad scepticismum convellendum, atque inter alia cartesianum argumentum ex conscientia testimonio desumptum.

3.º Quoad originem animæ humanæ anceps et dubius hæsisse videtur ad finem usque vitæ; quandoquidem in ipso libro *Retractationum* adhuc scribit: «Quod ad ejus (animi) originem, qua fit, ut sit in corpore, utrum de illo uno sit, qui primum creatus est, cum factus est homo in animam vivam; an similiter ita fiant singulis singuli, nec tunc sciebam, nec adhuc scio»¹.

§ VIII

Philosophia Sancti Isidori.

Isidorus (Hispalensis vulgo dictus), nova Carthagine in Hispania natus circa dimidium sæculi sexti, frater fuit sancti Leandri, cui in Hispalensi episcopatu successit anno post Christum natum 601. Multa concilia tum Toleti, tum alibi celebrari curavit, in quibus catholicam fidem et Ecclesiasticam disciplinam Arianorum tempore collapsam reparavit et

¹ *Retract.*, lib. 1.º, cap. 1.

auxit: ac tandem post transactos 35 annos in episcopatu, litteris et sanctitate vitæ præclarus Hispali decessit anno 636¹. Summa ejus doctrinæ philosophicæ ad hæc potest revocari:

1.º Quoad Philosophiam;

a) «Philosophia est² rerum humanarum divinarumque cognitio, cum studio bene vivendi conjuncta.» Eaque *scientia* et *opinatione* quasi duabus partibus constat; quarum *scientia*

¹ De eo ejusque operibus ita loquebatur Braulius CesarAugustæ episcopus, Isidoro cœvus, et ipse scientia præclarus: «Jam vero, quantus sapientia fuerit (Isidorus), ex ejus diversis studiis elaboratisque opusculis perfacile prudens lector intelligere poterit. Denique de his, quæ ad notitiam nostram venerunt: ita commemoravi. Edidit libros *Differentiarum* duos: in quibus subtili discretione ea, quæ confuse usu proferuntur, sensu discrevit. *Proæmiorum* librum unum, in quo quid quisque liber sanctæ contineat Scripturæ, brevi subnotatione distinxit. *De Ortu et Obitu Patrum*, librum unum, in quo eorum gesta, dignitatem quoque, et mortem eorum atque sepulturam, sententia dignitate subnotavit... *Officiorum* libros duos... *Synominorum* libros duos... *De natura rerum*, ad Sisebutum Regem librum unum... *De Numeris*... *De Nominibus Legis et Evangeliorum*... *De Hæresibus*... *Sententiarum* libros tres, quos floribus ex libris Papæ Gregorii moralibus decoravit. *Chronicorum a principio mundi usque ad tempus suum*, librum unum, nimia brevitate collectum. *Contra Judæos*.. *De Viris illustribus*... *Monasticæ Regulæ*, librum unum... *De origine Gothorum et regno Suevorum et etiam Vandalorum historia*, librum unum. *Questionum* libros duos, quos qui legit, veterum tractatorum multam suppellectilem recognoscit. *Ethymologiarum* codicem nimia magnitudine, distinctum ab eo titulis, non libris. Quem, quia rogatu meo fecit, quamvis imperfectum ipse reliquerit, ergo in viginti libris divisi. Sunt et alia hujus viri multa opuscula, et in Ecclesia Dei multo cum ornamento inscripta. Quem Deus, post tot defectus Hispaniæ, novissimis temporibus suscitans credo ad restauranda antiquorum monumenta, ne usquequaque rusticitate veterasceremus, quasi quamdam apposuit destinam., *Præfat. Op. S. Isid.*, edit Breul.

² *Ethymol.*, lib. 2.º, cap. xxiv.

est, cum res aliqua certa ratione percipitur¹; opinatio autem, cum adhuc incerta res latet, et nulla ratione firmata videtur.»

b) In tres partes congrue dispescitur philosophia: «una *naturalis*², quæ græce *physica* appellatur, in qua de naturæ inquisitione disseritur; altera *moralis*, quæ græce *Ethica* dicitur, in qua de moribus agitur; tertia *rationalis*, quæ græco vocabulo *Logica* appellatur, in qua disputatur, quemadmodum in rerum causis vel vitæ moribus veritas ipsa quæretur. In *Physica* igitur causa quærendi, in *Ethica* ordo vivendi, in *Logica* ratio intelligendi versatur.

c) Atque hæc philosophiæ partitio sapientiæ seu philosophiæ revelatæ, quæ in libris sacris continetur, accommodari potest: «nam aut de natura disputare solent³, ut in *Genesi* et *Ecclesiaste*; aut de moribus, ut in *Proverbiis* et in omnibus sparsim libris; aut de *Logica*, pro qua nostri Theologiam sibi vendicant, ut in *Cantico Canticorum* et *Evangeliiis*.»

2.º Quoad Deum:

a) Dei existentiam et attributa agnoscimus ex his, quæ in creaturis videmus; nam «sicut opus vel ars⁴ in artificem retorquet laudem, ita rerum creator per creaturam suam laudatur, et... ex pulchritudine circumscriptæ creaturæ pulchritudinem suam, quæ circumscribi nequit, facit Deus intelligi.»

b) Habet vero Deus infinitas perfectiones et summam bonitatem: siquidem «summum bonum Deus est⁵, quia incommutabilis est et corrumpi omnino non potest... Itaque, bene ac substantialiter sunt ista in Deo, id est, incorruptio, immortalitas, incommutabilitas: inde et merito cunctæ præponitur creaturæ.»

c) Est etiam Deus omnino simplex, immensus et omni-

¹ *Ethymol.*, lib. 2.º, cap. xxiv.

² *Ibid.*

³ *Ibid.*

⁴ *Sentent.*, lib. 1.º, cap. iv.

⁵ *Ibid.*, lib. 1.º, cap. i.

potens: nec tamen ejus immensitas ita accipienda est, quasi dicatur, quod «ideo cælum et terram implet Deus, ut contineat eum, sed ut ipsa potius contineantur ab eo: nec particulatim Deus implet omnia¹, sed cum sit idem unus, ibique tamen est totus.» Similiter, «immensitas divinæ magnitudinis² ista est, ut intelligatur eum intra omnia, sed non inclusum; extra omnia, sed non exclusum.»

d) Immutabilitate quoque ac æternitate perfecta gaudet Deus; quandoquidem, opus³, non consilium, apud Deum credimus mutari: nec variari eum, quia per varia tempora diversa præcipit; quinimmo etiam, «omnia tempora⁴ præcedit divina æternitas; nec in Deo præteritum, præsens, futurumve aliquod creditur.»

3.º Quoad hominem:

a) Inter creaturas eminent homo, ad quem cætera omnia quodammodo ordinantur et referuntur, unde «universalitatis creaturæ homo magna quædam portio est⁵, tantoque gradu est cæteris excellentior, quanto imagini divinæ vicinior.

b) Hinc maxima intercedit differentia inter hominem ac entia, non solum insensibilia, sed sensibilia quoque seu animantia; quippe «homo est animal ex anima corporeque vivente compositum⁶, atque spiritali compaginatione formatum, subsistens ratione, liberique arbitrii voluntate, vitiorum capax atque virtutum. At contra, pecus est animal irrationale, mortale, motu sanguinis et carnis animatum.»

c) «Anima hominis non est homo, sed corpus, quod ex humo⁷ factum est, id tantum homo est. Inhabitando autem in corpore anima, ex ipsa participatione carnis, hominis nomen accipit.»

¹ *Sentent.*, cap. ii.

² *Ibid.*

³ *Ibid.*, cap. i.

⁴ *Ibid.*, cap. viii.

⁵ *Ibid.*, cap. xiii.

⁶ *De Different. Spirit.*, lib. 2.º, núm. 14.

⁷ *Sentent.*, lib. 1.º, cap. xiv.

d) Rationalis anima nec est pars divinæ substantiæ, nec ex aliqua materia producitur, sed ex nihilo creatur: estque substantia incorporea ac immortalis, quod animæ pecorum minime congruit; siquidem nos hominis animam «non ignem¹, nec sanguinem, sed incorpoream dicimus... carentem pondere et figura, sine colore; nec credimus, partem, sed creaturam esse Dei; nec de substantia Dei, vel de qualibet subjacente elementorum materia, sed ex nihilo esse creatam:» hominum «animæ habent initium², finem vero nullum,» ast animalium irrationalium «anima³ post mortem simul cum carne dissolvitur.»

c) Igitur, «multum ex sua natura splendorem possidet anima; sed fuscatur commixtione carnis, qua detinetur inclusa»⁴. Mutabilitati tamen subest anima rationalis, «non localiter⁵, sed temporaliter in suis affectionibus... Quod est ad corpus mutatio locorum, hoc est ad animam mutabilitas cogitationum.»

4.º Quoad mundum:

a) «Mundus est hic⁶, qui constat ex cœlo, et terra, et mari, cunctisque syderibus: qui idcirco *mundus* est appellatus, quia semper in motu est, nulla enim requies ejus elementis concessa est.»

b) Sicut sonus cantum præcedit naturæ ordine seu origine, non vero tempore, ita similiter, «materies, ex qua formatus est mundus, origine, non tempore⁷, res ex se factas præcessit.»

c) Neque existimandum est, Deum, dum mundum e nihilo eduxit, incepisse de novo aliquid agere aut velle; «quia, etsi

¹ *De Different. Spirit.*, lib. 2.º, num. 26.

² *Sentent.*, lib. 1.º, cap. xiv.

³ *De Different. Spirit.*, lib. 2.º, num. 14.

⁴ *Sentent.*, lib. 1.º, cap. xiv.

⁵ *Ibid.*

⁶ *Ethymol.*, lib. 3.º, cap. xxviii.

⁷ *Sentent.*, lib. 1.º, cap. x.

in re mundus non erat¹, in æterna tamen ratione et consilio semper erat.»

d) Entium quædam temporalia sunt, quædam perpetua, ac quædam sempiterna. «*Temporalia* sunt², quibus inest ortus et interitus: *perpetua*, quibus ortus, non terminus.»

e) «Malum in seipso natura nulla est»³; unde constat, «nullam esse creaturam malam;» quinimmo etiam, «ex eo quod vitium nocet naturæ, agnoscitur, vitium naturam non esse... Dum natura bona damnatur propter voluntatem malam, ipsa voluntas mala testis est naturæ bonæ, quæ in tantum testatur, eam esse bonam, ut illam Deus pro malo non relinquat inultam.»

Observatio:

Quamvis S. Isidori philosophia nec magnam profunditatem, nec originalitatem præ se ferat; jure merito tamen dici potest, eum de christiana philosophia bene meruisse, quatenus veterum PP. et philosophorum doctrinam compilavit, dilucide exposuit, ac suo sæculo aptavit. Hinc spectari potest tamquam unus ex his, per quos traditiones philosophicæ PP. Ecclesiæ, præsertim vero D. Augustini, derivatæ sunt ad Scholasticos, qui easdem evolvere ac perficere curarunt.

§ IX

De philosophia Boetii et Casiodori.

Fuere philosophi, qui, non secus ac S. Isidorus, litteras græcas, romanas atque christianas simul coluerunt, ac per versiones, commentaria et compendia philosophica, veterum doctrinam imperfecte saltem conservarunt, eamque po-

¹ *Sentent.*, lib. 1.º, cap. x.

² *Ibid.*, cap. xiv.

³ *Ibid.*, cap. xi.

pulis occidentalibus medii ævi communicarunt, ita ut, simul cum S. Isidoro Hispalensi, haberi possint tamquam initium et fontes proximi philosophiæ scholasticæ, idque duplici maxime titulo: 1.º quatenus fragmenta et capita quædam tum philosophiæ ethnicæ, tum Ecclesiæ Patrum, conservarunt ac scriptis compendio mandarunt; 2.º quatenus ethnicorum philosophorum ac maxime Aristotelis opera quædam, aut latine reddiderunt, aut commentariis illustrarunt. Quorum primum, præter Isidorum, præstitit

A) *Cassiodorus* (Magnus Aarelius), apud Squillacum Calabriae oppidum 470 natus. Minister Theodorici ostrogothorum regis ejusdemque successorum factus, ac perseverans usque ad provecam ætatem, monachus evasit ætatis anno 70, ædificato monasterio S. Benedicti, ubi et monachos socios adegit ad veterum opera transcribenda, et sua scripsit, inter quæ reperiuntur: *Tractatus de anima*, et illud celebratum medio ævo: quod inscribitur: *De septem Disciplinis*.

B) *Boetius* e converso eminet ex secundo titulo, quippe qui, apprime græce peritus, latine reddidit quædam ex operibus Nicomachi, Euclidis, Archimedis, Pythagoræ, ac præsertim Aristotelis, cujus philosophiam præ cæteris sectabatur, eam tamen simul conciliare studens cum Neoplatonicorum placitis quibusdam. Scripsit præterea commentaria in *Isagoge* Porphyrii, ex quibus Scholastici plurima postea desumpserunt. Natus est porro philosophus iste Romæ, circa annum Christi 472, ex familia senatoria, ac, postquam auctoritate maxima et amicitia palluit apud Theodoricum, de falsis criminibus accusatus, carceri primum mancipatur, deindeque interficitur Theodorici jussu circa annum 525. Dum in carcere mortem spectabat, librum scripsit, cui titulus: *De Consolatione Philosophiæ*, in quo de vanitate rerum hujus mundi, de fato et fortuna, de hominis libertate, de Dei providentia, egregie quidem disserit, sed ethnica dogmata ideis christianis admiscendo. Retroactis sæculis, apud omnes communiter, et adhuc nostra ætate apud non paucos, Boetius habetur non solum tamquam christianus, sed etiam

tamquam martyr; ast non desunt hodie critici, qui existimant, eum nec christianum quidem fuisse ¹.

Quod ad me attinet, existimo, ejusmodi sententiam nihil esse aliud quam intemperantis criticæ fœtum. Sive enim Boetii vitam christianis virtutibus fulgentem spectemus; sive præ oculis habeamus ab eodem conscripta opera, in quibus de doctrina et dogmatibus catholicæ Ecclesiæ egregia simul atque exacta ratione disserit ²; sive demum veteres traditiones et antiqua monumenta consulantur, tamquam indubium haberi potest, Boetium catholicæ fidei professorem baptismo, mente et opere extitisse ³.

¹ Ita Marx apud Goschler, *Diction. encyclop. de la Theol. Cathol.* art. *Boece*. Vid. etiam Ritter, *Hist. de la Phil.*

² Scio quidem, non deesse quosdam, qui tractatum *De Duabus naturis et una persona in Christo*, atque opus *De Trinitate* inscriptum, Boetio adjudicant, sed absque solido fundamento, prout multi critici prudentiores demonstrant.

³ "No contento, inquit Rohrbacher, cujus verba hispanice vertimus, con sostener la Iglesia católica y su doctrina de viva voz, la defendió también con sus escritos. En medio de las herejías y cismas, que desgarraban la Iglesia en su tiempo, creyó deber exponer su propia creencia en una profesión de fe, que ha llegado hasta nosotros, la cual es una de las más lógicas, más exactas y más completas entre las de la antigüedad. Compuso un tratado: *De las dos naturalezas y una persona de Cristo*, contra los errores de Eutiques y Nestorio...

"Lo que principalmente revela cuáles fueron la fe y celo de Boecio es el haber escrito en los horrores de la prisión, dirigiéndole á su suegro (Simmaco), el *Tratado sobre la Trinidad*. En la misma prisión, y en el intervalo que medió desde su condenación hasta su suplicio, escribió su célebre obra: *De la Consolación de la filosofía*...

"Habiendo sido muerto Boecio el 23 de Octubre de 524, los católicos recogieron su cuerpo y le dieron sepultura en Pavia, cerca de la de Elpis, su primera esposa. El epitafio que se colocó en su sepulcro contiene en pocas palabras el elogio de su saber y de su virtud... El autor de este epitafio no dudaba que Boecio habría recibido ya en el cielo la recompensa debida á su piedad, á su celo por la fe, á sus padecimientos por la justicia. . Finalmente, los Bolandistas le